

17.12.2024

Statsbudsjettet for 2026 – innspill fra Creo

Creo – forbundet for kunst og kultur er Norges største kunstnerorganisasjon med nesten 11.000 medlemmer. Creos medlemmer arbeider innenfor alle deler av kulturlivet; Noen er artister, noen er utøvende musikere i et band, i et ensemble, i en kirke eller i et orkester. Noen er pedagoger eller underviser i musikk eller andre kunstfag i grunnskolen, på videregående skoler, i private og kommunale kulturskoler, ved en høyskole eller et universitet. Noen er låtskrivere eller komponister eller begge deler. Noen danser ballett eller moderne dans, noen jobber med lyd og lys eller gjør andre ting «bak scenen» og noen er musikkterapeuter.

I Meld.St. 22 (2022-2023) *Kunstnarkår* etableres følgende samfunns mål for kulturpolitikken:

Eit velfungerande og godt samfunn inneheld og legg til rette for kunst og kunstnarar – fordi kunst bidreg til meningsfulle liv og dimed meningsfull samfunnsutvikling, men òg fordi kunsten er ein viktig del av den demokratiske infrastrukturen, som rom for frie ytringar og diskusjon.

Dette er overordnede mål Creo kan stille seg bak. Men dette er abstrakte mål som i den praktiske politikken må fylles med innhold. Et aktivt og mangfoldig kunst- og kulturliv er viktig for å gi den enkeltes liv et rikere og mer fullverdig innhold. Kultur bidrar også til verdiskapning, kompetanse, læring, helse og toleranse. Kunst- og kulturuttrykk har en verdi i seg selv og for seg selv.

Alle må gis tilgang til kunstopplevelser og kulturaktiviteter. Dette sikres best gjennom offentlig finansiering og gode og forutsigbare finansieringsordninger. Kulturen er en vesentlig del av det offentlige ordskiftet, og både enkeltkunstnere, frie kunstnergrupper og kulturinstitusjonene spiller en sentral rolle for debatt, demokrati, ytringsfrihet og meningsdannelse.

Vi er opptatt av at barn og unge skal møte en helhetlig skolehverdag og et mangfold av kulturaktiviteter i sitt oppvekstmiljø, at skolen skal gi rom for elevenes skaperkraft, og at barn og unge skal møte ulike kunstarter som grunnlag for egen dannelse.

For oss er det viktig å påpeke at det humanistiske perspektivet, der dannelsesbegrepet står i sentrum, innarbeides så tidlig som mulig. Vi vil her forstå dannelsesbegrepet som en livslang utviklingsprosess, der ferdigheter og kompetanser på de åndelige, kulturelle og sosiale områdene står sentralt.

Vi er også bekymret for hvordan den synkende kompetansen i de praktiske og estetiske fagene i skolen over tid bidrar til lavere kunnskap om og også en lavere status for kunst og

kultur i befolkningen. Dette kan føre til mindre oppslutning både om vår felles kulturarv, minket interesse for nye kunstuttrykk og også en lavere vilje til å slutte opp om - og betale for - kunst og kultur.

Vi vil i dette notatet komme med konkrete forslag til prioriteringer som kan fremmes i forslaget til statsbudsjett for 2026.

- ***Et av de viktigste tiltakene for å sikre en bred representativitet blant våre fremtidige kunstnere vil være å programfeste en sterkere statlig og kommunal satsing på kulturskolene. Alle barn som ønsker det, må få gå på kulturskole.***

I lys av sannhets- og forsoningskommisjonens rapport, vil det i årene fremover være ekstra viktig å styrke opplæringstilbudet til de gruppene som ble hardest rammet av fornorskningspolitikken. De fleste har i dag noe kunnskap om samisk kultur. For de andre minoritetene er situasjonen langt mer alvorlig. I en undersøkelse utført av Norges institusjon for menneskerettigheter i 2022, svarte ni av ti at de ikke kan huske å ha lært noen ting om kvensk og skogfinsk kultur i løpet av skoleårene. Det trenges en tverrfaglig opprustning av kunnskapsgrunnlaget på alle nivå i landets skole- og utdanningssystem. Kunst- og kulturformidling er særlig egnet til å bringe forståelse og samhandling.

- ***Det må etableres en ordning med søkbare midler til kommunalt utviklingsarbeidet, administrert av Norsk kulturskoleråd. Det må avsettes 85 millioner kroner til dette formålet, der 5 millioner er øremerket kvenske, samiske og skogfinske tiltak. Minoritetenes medvirkning og medbestemmelse bør ligge til grunn.***

I mai 2024 ble regjeringens Utsynsmelding behandlet i Stortinget. Mange organisasjoner – blant annet vi i Creo og Forskerforbundet – var kritiske til flere av endringene der. Spesielt var vi kritiske til de foreslåtte endringene i finansieringskategorier, der berørte parter ikke ble hørt og hvor det ikke forelå tilstrekkelige konsekvensvurderinger. Flere av de kunstfaglige utdanningsinstitusjonene var også særdeles kritiske til dette forslaget.

Regjeringen forsikret i meldingen (Meld. St 14 (2022-2023)) at endringene fra seks til tre kategorier ikke skulle ha omfordelingseffekt. Dette ble også påpekt i komiteens innstilling, der komiteens flertall – medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Venstre - understreket at «omleggingen av finansieringssystemet i seg selv ikke har omfordeling av ressurser i favør av store institusjoner og fag på bekostning av små sårbare fagmiljø og mindre institusjoner med et smalere fagtilbud som intensjon.»

Videre uttalte disse medlemmene at de var opptatt av at «norske utdanningsinstitusjoner blant annet fortsatt skal tilby kunst-, musikk- og arkitektutdanninger på et høyt nivå», og videre pekte de på at «dersom det tildeles nye studieplasser til utdanninger innen kunst, kultur, musikk, arkitektur og design, som tidligere var finansiert over kategori A eller B, bør behovet for tilleggsbevilgning over statsbudsjettet vurderes.»

Nå er det nettopp dette som skjer; små sårbare fagmiljø forsvinner og viktige kunstfaglige utdanninger legges ned.

Ved NTNU forsvant nå fire studieplasser i kirkemusikk. Et vanvittig lavt tall ut fra statens normer for hvor mange studenter et studieprogram skal ha for å kunne være økonomisk bærekraftig. Men et enormt tall i kirkemusikksammenheng. Å ta en bachelor i kirkemusikk vil sannsynligvis aldri representere et karrierevalg som trekker, la oss si, 20 studenter i hvert

studiekull. Derfor vil et studium som kirkemusikk være helt avhengig av å bli «sponset» økonomisk for i det hele tatt kunne være i drift, også de årene det kun er én kvalifisert søker.

Ved Høyskolen i Østfold legger de nå ned hele Akademiet for scenekunst. I over 30 år har de vært en viktig utdanningsinstitusjon for nye generasjoner scenekunstnere og har hatt stor betydning for utviklingen av norsk scenekunst. Akademiet er i dag det eneste høyere utdanningstilbudet for scenografer i Norge, og en nedleggelse truer både mangfoldet og kvaliteten i landets kunst- og kultursektor. Dette vil kunne begrense rekrutteringen av fremtidens scenekunstnere.

Argumentasjonen fra Høyskolen i Østfold viser at dette er en direkte konsekvens av endringen av finansieringsmodell. De skriver er at det «[f]ra 2025 innføres også en ny finansieringsmodell for UH-sektoren, der kunstfaglige utdanninger er flyttet fra tidligere finansieringskategori A til ny finansieringskategori 2. Denne endringen fra høyeste kategori i gammel modell til midtre av tre kategorier i ny modell, gjør at de økonomiske betingelsene endres.»

- ***Creo ber om at departementet kommer tilbake til Stortinget med forslag til en revidering av denne finansieringsmodellen, en revidering der kunstfagutdanningene plasseres i høyeste finansieringskategori.***

Gode og tilpassede lokale kulturarenaer er avgjørende for å utvikle talentene og gi det frivillige og det profesjonelle kulturlivet utviklende og inspirerende rammevilkår, og det er derfor avgjørende at øvingslokaler, framføringslokaler, scener, visningsarenaer og flerbruksrom er tilpasset den bruken som foregår. Derfor må Tilskuddsordningen for teknisk utstyr og lokaler gjennom Kulturrom utvides.

- ***Internasjonale standarder som NS ISO 23591:2021 «Akustiske kvalitetskriterier for rom og lokaler til musikkøving» legges som premiss ved prosjektering av lokaler som skal brukes til musikkformål.***

Mangfold bidrar til et bedre og rikere samfunn for alle. I et mangfoldig samfunn har alle retten til å møte andre mennesker som den man er, uten risiko for diskriminering. Det norske skoleverket var gjennom 170 år landets viktigste fornorskingsaktør. Det hviler derfor et ekstra ansvar på utdanningssystemene når det gjelder å bygge opp igjen og restituere kulturuttrykk som ble særlig hardt rammet av fornorskning. Studietilbud innen kunstuttrykk/estetikk med utgangspunkt i kvensk og skogfinske kultur finnes knapt per i dag.

- ***Creo foreslår derfor at det settes av søkbare midler til forprosjekt innen kulturell gjenreisning og forsoning tilsvarende kr 4 millioner i 2026.***

Det er store hull i tilbudet om høyere utdanning for faggruppene innen scenekunst. Det finnes enkelte tilbud innen scenografi og kostyme, mens innen viktige fag som lyddesign, lysdesign, videodesign, maskedesign og design for figurteater finnes det få eller ingen tilbud. Det mangler derfor muligheter for å formalisere og profesjonalisere nødvendig kompetanse for å produsere scenekunst av høy kvalitet, samt å drive forskning innenfor disse fagfeltene. Et fullverdig og bredt kompletterende utdanningstilbud for alle faggruppene innen scenekunsten, med tilbud om bachelor- og mastergrad og dedikerte forskningsstillinger vil bidra til å heve det faglige nivået på det Norske scenekunstheltet generelt. Det bør også vurderes å inkludere tilliggende fagområder som dramaturgi, inspisient og produsent.

- ***Vi vil derfor be departementet om å avsette minst en million kroner til en utredning av hvordan et fullverdig og bredt komplementerende utdanningstilbud innen scenekunsten kan etableres i Norge.***

Kunnskapsdepartementet varslet i statsbudsjettet for 2023 at grunntilskuddet – kap. 225, post 75 – vil gjøres søknadsbasert fra 2024 for å sikre en mer gjennomsliktig ordning som er lettere å etterprøve og som sikrer likebehandling. Vi ser imidlertid at det ikke er store økningen i Post 75 Grunntilskudd i det fremlagte statsbudsjettet for 2024 og vi er bekymret for at det i praksis vil bli vanskelig for nye søkere å kunne komme i betraktning i den søknadsbaserte ordningen uten at organisasjoner som over år har mottatt og er avhengig av støtte får store reduksjoner i sine bevilgninger fra denne posten.

Vi oppfordrer Kunnskapsdepartementet til å øke denne posten i statsbudsjettet for 2026, slik at den søknadsbaserte ordningen kan åpne opp for nye søkere innenfor feltet kunst og kulturarbeid i opplæringen, i tråd med Hurdalsplattformens intensjoner om å styrke praktiske og estetiske fag i skolen. En økning av denne posten vil åpne for tildeling til nye søkere samtidig som eksistensgrunlaget for organisasjoner som hittil er tildelt denne støtten fortsatt kan opprettholdes.

Med vennlig hilsen

A handwritten signature in blue ink, reading 'Hans Ole Rian'.

Hans Ole Rian
Forbundsleder
Creo – forbundet for kunst og kultur